

BAROKO GENIJUS

Didžiulio Rubenso paveldo, aprėpiančio daugybę tapybos žanrų, dalis yra dramatiški altorių paveikslai, didingi portretai, mistiški peizažai, sudėtingos istorinės ir mitologinės scenos. Rubensas paprastai laikomas garsiausiu Šiaurės Europos baroko dailininku. Neprilygstama jo karjera pakeitė požiūrį į dailininkus ir tapybą. Išskirtinis kūrybinis talentas susipynė su žavia asmenybe, aukštu intelektu ir energija. Jis bendravo su mokslininkais, menininkais, pirkliais ir karaliais, išgarsėjo savo menu, verslumu bei didele meno kolekcija. Flamandų, vokiečių, lotynų, ispanų, anglų, italų ir prancūzų kalbų mokėjimas jam padėjo vesti derybas didžiausiuose Europos dvaruose.

Kairėje: Samsonas ir Dalila (apie 1609), aliejus ant medžio. Paveikslą savo namams Antverpene papuošti užsakė Rubenso draugas – miesto tarybos narys Nikolas Rokoksas (Nicolaas Rockox). Čia unikalčiai ir dramatiškai vaizduojamas Senojo Testamento pasakojimas apie žydų stipruolį Samsoną, pamilusį Dalilą. Ją papirkę filistinai miegančiam didvyriui nukirpo plaukus, kuriuose slėpė jo galia, ir sugebėjo jį suimti.

Ἰησοῦς ὁ Ναζαρενῶν
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων
IESVS NAZARENVS
REX IVDÆORVM

PASAULIO STEBUKLAS

Rubensas, vienas universaliausių, originaliausių ir produktyviausių XVII amžiaus dailininkų, sulaukė daug pagyrų dar būdamas gyvas. Jis dažnai vadinamas šiuolaikiniu Apeliu – garsaus IV a. pr. Kr. graikų dailininko vardu. Olandų poetas ir kompozitorius Konstanteinas Heigensas (Constantijn Huygens; 1596–1687) jį taip pat yra pavadinęs vienu iš pasaulio stebuklų. Neoklasicistiniu periodu XX amžiaus pabaigoje jo populiarumas sumenko – gausios nuogybės pasidarė nebemadingos, o spalvos ir perdėtas erotiškumas tuo laikmečiu atrodė pernelyg rėksmingai. Tačiau dabar jis ir vėl sulaukė pripažinimo kaip vienas didžiausių meistrų meno istorijoje.

Viršuje: Šv. Valburgos stebuklas (apie 1610–1611), aliejus ant plokštės. Šventoji Valburga – arba Valpurga – yra Antverpeno globėja. Taip pat manoma, kad ji apsaugo nuo vandens baimės ir audrų bei globoja jūreivius. Rubensas vieną jos stebuklą nutapė Antverpeno Šv. Valburgos bažnyčios altoriui.

Kairėje: Nuėmimas nuo kryžiaus (1617), aliejus ant drobės. Po 1614 metais nutapyto didžiulio Antverpeno katedros altoriaus paveikslo sėkmės Rubensas sulaukė ne vieno užsakymo nutapyti šios temos variacijų. Remdamasis Trento tarybos nurodymais, dailininkas tapė tik tuos žmones, kurie tiesiogiai paminėti Biblijoje.

KRYŽIAUS PAKĖLIMAS

Viena pagrindinių problemų, su kuriomis susidūrė Albertas ir Izabelė, valdydami didelį ir pakriką regioną (jis buvo vadinamas įvairiai: Pietiniais Nyderlandais, Katalikiškaisiais Nyderlandais ir Ispanijos Nyderlandais), buvo tautinės tapatybės trūkumas.

Atskirti nuo šiaurinių kaimynų, Pietinių Nyderlandų gyventojai jautėsi izoliuoti. Be to, šalyje buvo kalbama trimis kalbomis: olandų, prancūzų ir vokiečių, o tai tik dar labiau padidino atskirtį.

UGNINGA JĖGA

Pagal kontrreformacijos nuostatas Albertas ir Izabelė entuziastingai rėmė menus, o tai Pietiniuose Nyderlanduose padėjo sukurti vienybės jausmą. Nors užsakymų gaudavo ne tik iš šių valdovų, Rubensas sukūrė daug reikšmingų religinių kūrinių, pasižyminčių

Dešinėje: Kornelis van der Geistas, Van Deikas, apie 1620 m. Van der Geistas, turtingas ir galingas prieskonių pirklys iš Antverpeno, itin gerbė Rubensą.

Apačioje: Tridento susirinkimas, pasibaigęs 1563 metais, buvo viena svarbiausių Romos katalikų bažnyčios iniciatyvų, paskatinusių kontrreformaciją.

ugninga jėga. 1610-aisiais jis sulaukė užsakymo nutapyti Šv. Valburgos (arba Valpurgos) bažnyčios altoriaus paveikslą. Kornelis van der Geistas (Cornelis van der Geest; 1577–1638), turtingas prieskonių pirklys, Arkebuzininkų gildijos seniūnas ir meno kolekcininkas, rėmė Antverpeno menininkus ir Rubensui padėjo gauti užsakymą. Šis nutapė didžiulį triptiką *Kryžiaus pakėlimas*.

PRIKAUSTANTIS DĖMESĮ

Vidurinėje plokštėje vaizduojama dramatiškai sumažinta, įstrižai nutapyta Kristaus figūra, keliama ant kryžiaus. Budelių jėgą išryškina galingi, raumeningi kūnai. Du varstomi šoniniai triptiko sparnai sukuria paveiklo tęstinumą. Kairėje Mergelė Marija, šv. Jonas, kelios moterys ir vaikai stebi įvykį, dešinėje ruošiamasi nukryžiuoti du vagis, o romėnų karininkas viską

KONTRREFORMACIJA

Iki XVI amžiaus Vakarų Europoje tūkstantį metų viešpatavo Romos katalikų bažnyčia. Vėliau, 1517 metais prasidėjusios Vokietijoje, po Europą sparčiai pasklido protestantizmo idėjos, o Romos katalikų dailės tradicijų buvo atsisakyta kaip stabmeldystės. Kaip atsaką į tai, Tridento susirinkimas paskatino kontrreformaciją, o Europos menininkai buvo kviečiami kurti vaizdinius, kurstančius stiprius katalikų religinius jausmus ir raginančius protestantus atsiversti. Kontrreformacija greitai pasiekė savo tikslų. 1600-aisiais maždaug pusė europiečių buvo protestantai, tačiau per penkiasdešimt metų aštuoniasdešimt procentų gyventojų arba sugrįžo, arba atsivertė į katalikybę. To iš esmės padėjo pasiekti įtaigus menas – pamokantys, kerintys propagandiniai kūriniai, neraštingiems žmonėms pagelbstintys suvokti katalikų mokymą. Rubensas buvo katalikas, išmanė italų meną, mokėjo kurti ekspresyviais, grakščiais, dinamiškais kompozicijas, todėl buvo idealus kontrreformacijos dailininkas.

Dešinėje: šį Kryžiaus pakėlimo eskizą Rubensas nutapė apie 1609-uosius, ruošdamasis kurti triptiką Antverpeno Šv. Valburgos bažnyčioje.

stebi sėdėdamas ant žirgo, nutapyto neįprastu rakursu.

Šiame kūrinyje matyti akivaizdi italų renesanso ir baroko menininkų, tokių kaip Karavadžas, Tintoretas ir Mikelandželas, graikų ir romėnų skulptūrų bei tradicinio šiaurietiško meno įtaka. Šiaurietiškos Rubenso šaknys atsiskleidžia per kruopščias detales ir kokybiškai nutapytas tekstūras, pavyzdžiui, medžių lapus, švytinčius šarvus ir šuns kailį. Flamandų mene šuo simbolizuoja ištikimybę. Kristaus kūnas perkerta kompoziciją, dominuoja paveiksle ir primena Karavadžo *Palaidojimą*. Kūrinyje pavaizduotas judesys, erdvė ir laikas, o dinamiškos spalvos ir šviesokaita pritraukia dėmesį. Išreikštas fiziškumas buvo svarbus konrreformacijos dailės aspektas, net ir Marija vaizduojama kaip stipri, ištvėringa moteris. Rubenso paveiksle ji pavaizduota liūdna, tačiau nepalūžusi – ji

Apačioje: Kryžiaus pakėlimą, kuriame matyti aiški italų renesanso įtaka, Rubensas nutapė 1610–1611 metais.

priima sūnaus likimą ir santūriai kenčia. Ant triptiko sparnų nugarėlių pavaizduoti Antverpene itin garbinami šventieji: Amandas, Valburga, Eligijus ir Kotryna. Sodri monumentalaus kūrinio paletė, ryškūs spalvų kontrastai, dramatiška perspektyva ir ekspresyvūs gestai iškart suvirpina žiūrovo jausmus, pabrėžia žmogiškąją Kristaus prigimtį ir paveikslą paženkлина baroko antspaudu.

kūnas perkerta kompoziciją, dominuoja paveiksle ir primena Karavadžo *Palaidojimą*. Kūrinyje pavaizduotas judesys, erdvė ir laikas, o dinamiškos spalvos ir šviesokaita pritraukia dėmesį. Išreikštas fiziškumas buvo svarbus konrreformacijos dailės aspektas, net ir Marija vaizduojama kaip stipri, ištvėringa moteris. Rubenso paveiksle ji pavaizduota liūdna, tačiau nepalūžusi – ji

PRINCŲ DAILININKAS

Nors 1609-aisiais Rubensas priėmė pasiūlymą tapti Alberto ir Izabelės dvaro dailininku, keista, kad jie užsakė tik kelis portretus. Taip nutiko tikrai ne dėl to, kad jiems nepatiko Rubenso kūryba. Kaip ir kiti Europos valdovai, jie itin vertino dailininką.

Dėl ypatingų savo – dailininko ir diplomato – pareigų Rubensas sulaukė daugybės karališkųjų asmenų ir aukštų valstybės veikėjų užsakymų. 1621-aisiais, mirus vyrui Albertui ir broliui Pilypui III, Izabelė Rubensui pateikė kol kas sudėtingiausią užsakymą – sukurti Basijų didikių vienuolyno gobelenus. Tuo metu jis jau buvo patikimiausias jos patarėjas, savo įžvalgomis dalydavęsis arba asmeniškai, arba ilguose laiškuose iš diplomatinių išvykų. Dėl tokio uolaus atsivadavimo tetai Pilypas IV 1624-aisiais jam įteikė raštą, suteikiantį didiko statusą. Palaikydamas Rubensą, Segovijos vyskupas Injigas de Brisuela y Arteaga (Iñigo de Brizuela y Arteaga;

1599–1629) Pilypui parašė: „Daugelis valdovų jį bandė įtikinti palikti Antverpeną, žadėdami didelę garbę ir nemažus pinigus. Jis <...> pasižymi retu dailininko talentu, literatūriniais gabumais, istorijos ir kalbų žiniomis; jis visada gyveno stilingai ir turi lėšų savo statusui palaikyti.“ 1627 metais Izabelė jį paaukštino dar labiau, suteikdama jos Šviesybės dvaro bajoro titulą.

Dėl Rubenso diskretiškumo, gabumų kalboms, džentelmeniško elgesio, įžvalgų ir žavesio net didingiausi Europos karališkųjų šeimų nariai jo akivaizdoje jautėsi jaukiai. Jie atvykdavo į jo namus pozuoti, pasigrožėti meno kolekcija, apžiūrėti dirbtuvių ir nusipirkti paveikslų. Didelis

sodas už namo taip pat puikiai tiko kalbėtis privačiai ir aptarinėti keblius politinius reikalus, o dėl artimo ryšio

Apačioje, kairėje: Raito dono Rodrigo Kalderono portretas, Rubensas, apie 1612–1615 m. Šis raitelis – vienas mylimiausių Lermos hercogo ministrų. Tuo metu Rubensas dėl gebėjimo tapyti išskirtinius portretus buvo graibstomas tarptautiniu mastu.

Apačioje: Prancūzijos karaliaus Liudviko XIII portretas, Rubensas, apie 1622–1625 m. Devynerių tapęs karaliumi, Liudvikas savo viešpatavimo metu neretai būdavo užgožiamas kitų, tačiau laikui bėgant tapo vienu galingiausių Europos valdovų.

BAKINGAMO HERCOGAS

Kai kuriuos portretų užsakymus Rubensui pateikė aukšti asmenys, dažnai artimai susiję su monarchais, kuriems tarnavo. 1625-aisiais Paryžiuje Rubensas susipažino su I-uoju Bakingamo hercogu Džordžu Viljersu (George Villiers; 1592–1628). Karaliaus Karolio I favoritas ir aistringas meno kolekcininkas paprašė Rubenso nutapyti jo portretą ant žirgo. Šio kūrinio elegantiškumas ir virtuoziškas vėliau įkvėpė rašytoją Aleksandrą Diuma (Alexander Dumas; 1802–1870), 1844-aisiais kuriant *Tris muškietininkus*. Tačiau privačiuose pokalbiuose Rubensas užsiminė apie Bakingamo arogantiškumą ir kaprizus bei atspėjo pragaištingą jo likimą. 1628 metais Bakingamas sulaukė neapykantos dėl nesėkmingų karinių kampanijų prieš Ispaniją ir Prancūziją ir buvo nužudytas nepatenkinto karininko.

Dešinėje: Raito Pilypo IV portretas, apie 1645 m. Rubensas išgarsėjo ne tik meistrišku teptuko valdymu, bet ir diskretiškumu, įdomiais pokalbiais ir sugebėjimu jaukiai jaustis karalių draugijoje.

raitu Jo Didenybės portretą, kuriuo jis buvo labai patenkintas. Paveikslas jį išties pradžiugino. <...> Aš jį jau pažįstu asmeniškai, mat turiu kambarius jo rūmuose, ir jis kone kasdien ateina su manimi pasimatyti. Taip pat nutapiau visos karališkosios šeimos portretus.“ Karaliaus atvaizdas buvo pakabintas prestižiniame Karališkajame alkažare, kur tikriausiai pražuvo per 1734 metų gaisrą. Šiandien mes šį paveikslą žinome iš Chuano Batistos Martineso del Maso (Juan Martinez del Mazo; apie 1612–1667) ir turbūt Velaskeso kopijos. Jame vaizduojamas karalius ant piestu stovinčio žirgo, atliekantis klasikinį išjodinėjimo triuką, o kelios religinės figūros simbolizuoja tikrojo tikėjimo gynėjo vaidmenį.

su Habsburgais dailininkas buvo daug kam naudingas.

KARALIŲ PORTRETAI

Paryžiuje kurdamas Mediči ciklą, Rubensas taip pat tapė ir Prancūzijos karališkosios šeimos portretus. Liudvikas XIII karaliauti pradėjo būdamas devynerių, o įtakinga jo motina tapo regente. Net būdamas jau pilnametis, jis sulaukdavo ministrų patyčių ir niekada neišmoko tinkamai valdyti savo karalystės. Tačiau jaunojo Prancūzijos karaliaus portretuose Rubensas vaizdavo stiprybę ir drąsą.

Iki Rubenso diplomatinio vizito Madride 1628–1629 metais tik Velaskesui, Pilypo IV dvaro dailininkui, buvo leista tapyti Ispanijos valdovą. Tačiau Rubensui Pilypas pateikė užsakymą nutapyti penkis jo portretus.

Laiške Peireskui Rubensas užsiminė apie pačius svarbiausius: „Jau nutapiau

Dešinėje: Raito Bakingamo hercogo portretas, 1625 m. Šį didingą raitelio portretą Rubensui užsakė nutapyti Džordžas Viljersas, I-asis Bakingamo hercogas.

REIŠMINGI ALTORIAUS PAVEIKSLAI

Nors Rubensas skundėsi, kad yra „labiausiai užsiėmęs ir pavargęs žmogus pasaulyje“, ir toliau priimdavo reikšmingus užsakymus, ypač monumentalių ir sudėtingų altoriaus paveikslų. Šiais kūriniais jis stiprino sakralinio meno galias ir visoje Europoje išgarsėjo kaip katalikiškų pažiūrų dailininkas.

Ilgijęs garsiausio Europos dailininko vardą, Rubensas sulaukdavo svarbiausių religinių ordinų, karališkųjų asmenų ir aristokratų užsakymų. Vieni galingiausių bažnytinių užsakovų buvo Antverpeno jėzuitai, kurie užsakė altoriaus paveikslus, vaizduojančius žymių jų narių – Ignaco Lojolos ir Pranciškaus Ksavero – stebuklus, prieš pat jų kanonizaciją. Paveiksluose *Šv. Ignaco Lojolos stebuklai* ir *Šv. Pranciškaus Ksavero stebuklai*

šlovinamas jėzuitų misionierių darbas ir įtikinamai vaizduojami abiejų šventųjų sugebėjimai daryti stebuklus.

Daugelis Rubenso altoriaus paveikslų turi sąsają su klasikinėmis skulptūromis; paveiksluose galima atpažinti jų pozas. Šitaip menininkas mitologines figūras paverčia krikščionių šventaisiais ir kankiniais, pakerėdamas tikinčiuosius ir įkvėpdamas žiūrovus. Taip pat šitaip jis laikėsi Tridento susirinkimo kriterijų.

KATALIKYBĖS ŠLOVINIMAS

1623 metais Rubensas gavo užsakymą sukurti Freizingo katedros Bavarijoje altoriaus paveikslą, kurį užbaigė kitais metais. Kaip ir daugelis jo altoriaus paveikslų, *Mergelė Marija – moteris, apsisiautusi saule* (žr. 212 p.) buvo naudingas ir religiniams, ir politiniams tikslams. Pavaizduotas pergalę pasiekęs arkangelas Mykolas, kurį laimina Mergelė Marija ir Kūdikėlis Jėzus, kartu pabrėžė ir katalikų triumfą prieš protestantus 1620 metais Bohemijoje. Dramatiška, dinamiška kompozicija, ryškios spalvos ir figūros, panašios į pagoniškas dievybes ir klasikinius didvyrius, sužadina katalikybės viršenybės prieš protestantizmą jausmą. Rubensas ne tik išreiškė sąsają su antikinėmis skulptūromis, bet ir ryškiai

Kairėje: Išminčių pagarbinimas, 1624 m. Iš šio kūrinio, kuriame vyksta daug veiksmo, akivaizdu, kodėl Rubensas savo metu virto vienu geidžiamiausių menininkų pasaulyje. Nedaugelis dailininkų galėjo taip meistriškai tapyti tokias intensyvias kompozicijas.

Apačioje: Kristus Atpirkėjas, Rubensas, 1624 m. Švelniai nutapyta jausminga figūra, regis, užlieta dieviškosios šviesos.

tapybės techniką įtraukė ir Venecijos meno elementų: iš Ticiano, Tintoreto ir Veronezės pasiskolino spalvas ir tapymo manierą, iš Karavadžo – kompoziciją ir šviesos efektus. Tačiau Rubenso interpretacija ir visų šių detalių sintezė yra unikali ir originali.

STEBUKLO POJŪTIS

Rubenso kūryboje ryškių spalvų, išsiritusių figūrų ir dramatiškų kompozicijų dėmė sukūrė unikalią vizualinę, visuotinai suprantamą kalbą. Vaizduojamas smurtas, aistra ir dinamika atkreipė dėmesį ir padėjo pagyventi katalikų tikėjimą, suteikiant stebuklo pojūtį. Du altoriaus paveikslai – triptikai *Kryžiaus pakėlimas* ir *Nuėmimas nuo kryžiaus*, kuriuos jis nutapė sugrįžęs į Antverpeną 1610–1614 metais, – paskatino jo, kaip katalikiškų temų dailininko, populiarumą. 1611–1612 metais, netrukus po to, kai užbaigė *Kryžiaus pakėlimą*, ir tuo pačiu metu, kai tapė vidurinę *Nuėmimo nuo kryžiaus* plokštę, Rubensas kūrė ir Moreto triptiką. Jį užsakė Martina Plantin (Martina Plantin; 1550–1616), spaustuvinininko Jano Moreto (Jan Moretus; 1543–1610) našlė. Jame vaizduojamas Kristus, žengiantis iš

Dešinėje: kone stublina, kad Kristus kūnas krenta tiesiai nuo kryžiaus – tai aiškiai matyti šioje apie 1612 m. Rubenso nutapyto Nuėmimo nuo kryžiaus detalėje.

Kairėje: Rubenso Švč. Mergelės Marijos Dangun ėmimas Antverpeno katedroje yra įspūdingas, dramatiškas ir pagaulus kūrinys, tobulai tinkantis kontrreformacijai.

laidojimo olos, ir priblokšti kareiviai, stebintys jį šešėlyje. Plokštėse nutapytas Jonas Krikštytojas, Jano Moreto šventasis globėjas, ir šv. Martyna, Moreto našlės šventoji globėja.

Rubensas nutapė įspūdingą galybę altoriaus paveikslų. Be daugelio kitų 1624 metais Antverpeno Šv. Mykolo abatijai jis sukūrė *Išminčių pagarbinimą* ir tris derančias monumentalias skulptūras. 1626 metais užbaigė Švč. Mergelės Marijos Dangun ėmimą, skirtą pagrindiniam marmuriniam Antverpeno katedros altoriui, – šio užsakymo konkursą buvo laimėjęs prieš aštuonerius metus. Energingame kūrinyje besisukantis angelų choras Mariją kelia aukštyn, o apaštalai susirinkę prie jos kapo apačioje.

VAIZDAVO VIETINIUS ŠVENTUOSIUS

Siekdami sustiprinti pasididžiavimo jausmą, įkvėptą religinių kūrinių, kunigai ir vienuoliai Rubenso dažnai prašydavo bažnyčiose pavaizduoti vietinius šventuosius. Pavyzdžiui, Šv. Livino nukankinimą 1633 m. užsakė Gento jėzuitai, norėdami papuošti pagrindinį altorių. Pasak legendos, Gento vyskupui Livinui iš Škotijos buvo išplėštas liežuvis. Rubensas šį įvykį pavaizdavo kraupiai ir vaizdingai. Ryškūs gestai, ritmiški potėpiai, vaiski šviesa ir sodri paletė sustiprina šokiruojantį paveikslo realizmą. Šie vietinių šventųjų vaizdai padėjo įkvėpti parapijiečių jausmus ir pasididžiavimą.

GEIDULINGOS MOTERYS

Nelaimei, taika, kurios taip sunkiai siekė Rubensas, truko neilgai, ir dar beveik dvidešimt metų Europą kamavo Trisdešimties metų karas. Tai buvo liūdnas visų šių pastangų galas, tačiau Rubensas dabar atsiribojo beveik nuo visko, džiaugdamsis gyvenimu su naująja jaunamarte.

Elena Rubensui tikrai suteikė naujo postūmio tapyti gražias ir geismingas moteris. Ji įkvėpė beveik visus būsimus paveikslus: jis ją vaizduodavo kaip deivę arba mirtingąją, ją pačią arba įsikūnijusią į kitą vaidmenį. Švelnus, putlus ir rausvas jos kūnas tapo viena geriausiai atpažįstamų Rubenso kūrybos detalių. Apkūni jos figūra buvo laikoma madingo grožio ir sveikatos įsikūnijimu, gerovės ir elegancijos simboliu. Įvairių jos atvaizdų buvo tiek daug, kad jie tapo tarsi asmeniniu dailininko ženklu.

TAKTILINĖ TAPYSENA

Nors Rubenas jau buvo įžengęs į šeštąją dešimtį, jo energija, šiltas būdas, pastabumas ir ištvėrmė neblėso, o švytinčios spalvos ir veržli tapyimo maniera buvo dar meistriškesnė nei karjeros pradžioje. Jis sukūrė vienus

energingiausių savo darbų, o savo stilių praplėtė laisvesne taktiline tapyimo maniera, kuri buvo neįprasta to meto dailininkams, paprastai tapysiems dailius, kruopščius, realistiškus vaizdinius nematomais potėpiais. Tuo metu Rubenso įtaka visoje Europoje gniaužė kvapą, ir daugelis kitų menininkų ėmė jį mėgdžioti, keisdami savo stilių ir tapydami laisviau.

Rubensui moters figūra simbolizavo paslaptį, vilionę, vaisingumą ir jaukumą, tačiau jį traukė ir kitos savybės: turtas, gracingumas, intelektualiniai pokalbiai, moteriškumas, grožis, ištaigingi audiniai ir prabangios tekstūros – visa tai pasirodo jo paveiksluose.

Apačioje, kairėje: Žemės ir Vandens sąjunga, Rubensas, 1618 m. Dviejų stichijų sąjungoje Žemei atstovauja deivė Kibelė, o Vandeniui – Neptūnas.

Meilė gyvenimui matyti visur: dosnių apimčių figūrose, išraiškingai nutapytose tekstūrose, žmonijos meilėje, švelnaus kūno potraukyje ir jausmų išraiškoje. Visa tai atsispindėjo ir dideliuose, ir mažuose kūrinuose, tačiau intensyvūs jausmai Elenai ypač jaučiami paveiksluose, nutapytuose po 1630-ųjų. Po daugybės amžių kai kurie geismingi jo vaizdiniai žiūrovams ėmė kelti nejaukius jausmus: apkūnios moterys pasidarė nebemadingos, tačiau XVII amžiuje putlios, stamantrios figūros vis dar buvo populiarios, o Rubensas, vaizduodamas geismą ir aistrą, užfiksavo laikmečio dvasią.

Apačioje: moters galvos piešinys – šv. Apolonijos galvos studija, Rubensas, 1630 m. Atrodo, kad šiam piešiniui pozavo Elena Furman.

NEOFICIALŪS PAVEIKSLAI

Per dešimties metų santuoką Rubensas ir Elena susilaukė penkių vaikų: Klaros Joanos (Clara Johanna; 1632–1689), Franso (Frans; 1633–1678), Izabelės Elenos (Isabella Helena; 1635–1652), Peterio Pauliaus (Peter Paul; 1637–1684) ir Konstancijos Albertinos (Constantia Albertina; 1641–1709/1712). Žmonos su vaikais paveikslai yra vieni meiliausių ir švelniausių dailininko kūrinių. Jis jautėsi laimingiausias artimame šeimos rate, o neoficialūs vaikų ir Elenos paveikslai sukurti sklandžiais, gracingais potėpiais, švelniomis spalvomis ir natūraliais gestais. Elenos portretai taip pat yra švelnesni nei kiti jo nutapyti atvaizdai.

Kairėje: Venera puošiasi, apie 1613 m. Apkūnumo, blyškios odos ir švelnių, šviesių plaukų derinys Rubensui buvo moteriškumo įsikūnijimas.

Dešinėje: Dejanerą gundo Šlovė, 1638 m. Vaizduodamas klasikinę femme fatale, Rubensas išryškina švytinčią baltą odą ir geidulingą kūną.

MEILĖS ŠVENTĖ

Rubensas žavėjosi graikų ir romėnų mitologija, taigi pavaizdavo daugelį pasakojimų. Dažniausiai tai būdavo privatūs užsakymai, suteikiantys galimybę tapyti geidulingas moteris. Šių kompozicijų lyriškumas, iškalba ir jausmingumas nuo 1620-ųjų darosi

Viršuje: Veneros puota, 1636–1637 m. Rubenso gražuolės buvo jaunos, energingos, putlios ir rausvaodės.

dar galingesni ir atviresni, o po antrosios santuokos jis mielai tapė mitologinius pasakojimus apie meilės galias.

KŪRINIŲ ALBUMAS

Rubensas, vienas produktyviausių ir įdomiausių savo laikmečio dailininkų, pasinaudojęs geru pastabumu ir išskirtiniais meniniais įgūdžiais, išplėtojo ir sujungė skirtingus stilius bei metodus, kuriuos naudojo jam patikę dailininkai, pavyzdžiui, Karavadžas, Mikelandželas, Tintoretas ir Veronezė. Visa tai jis sumaišė su savo unikaliu ir energingu požiūriu. Nuo savo karjeros pradžios Rubensas išsiskyrė inteligentiškumu, empatija ir žavesiu, todėl nesunkiai įsitraukė į politines intrigas ir Europos problemas. Taikdarys ir išskirtinis dailininkas buvo laukiamas bet kuriame Europos dvare. Nuo pat tos akimirkos, kai jis užbaigė meno studijas, jo karjera klostėsi be jokių trukdžių. Nukeliavęs į Italiją, Rubensas tyrinėjo renesanso ir kitus klasikinius kūrinius, kuriuos žinojo tik iš kopijų. Jam netrūko meninių žinių, energijos, gabumų kalboms ir dvaro manierų išmanymo, todėl jį mėgo aristokratai, o jis pats užsienyje gyveno aštuonerius metus: keliavo, tyrinėjo meną ir tapo gerbiamu ambasadoriumi.

Kairėje: Heraklis ir Omfalė, 1602 m., aliejus ant drobės. Tai vienas ankstyviausių paveikslų, kuriuose Rubensas perteikia mitologinį pasakojimą. Čia Heraklis užkerėtas Lidijos karalienės Omfalės, liepusios jam verpti vilną. Nors Rubensas buvo katalikas ir šį kūrinį tapė katalikiškoje Italijoje, geidulingumo išraiška, meilė, pastangos, jėga ir grožis turi universalus žavesio.

Nikolo Palavičinio portretas,
1604 m., aliejus ant drobės,
105 × 92 cm,
privati kolekcijan

Rubenso pažintis su galingu Genujos bankininku Nikolu Palavičiniu (Niccolò Pallavicino arba Pallavicini) užsimezgė 1604 metų pradžioje, dailininkui sugrįžus į Mantują. Nikolas tapo antrojo Rubenso sūnaus Nikolo krikštatėviu – vaikas buvo pavadintas jo garbei. Tai įrodo, kad Rubensas lengvai susidraugaudavo su garsiais asmenimis iš aukštesniosios klasės. Palavičinių šeima Rubensui davė nemažai reikšmingų užsakymų: tarp jų – tokių trokštamų altoriaus paveikslų ir portretų.

Pario teismas, apie 1605 m.,
89 × 114,5 cm,
Nacionalinis Prado muziejus,
Madridas, Ispanija

Homero *Iliadoje* yra pasakojimas, kaip piemuo Paris, Priamo sūnus, turėjo nuspręsti, kuri iš trijų deivių – Junona, Venera ar Minerva – yra gražiausia, ir padovanoti auksinį obuolį, gautą iš Merkurijaus. Čia Paris vis dar laiko obuolį, savo dėmesį sutelkęs į Venerą. Priekiniame plane – Minervos ginklai. Figūrų vaizdavimas grįstas ryškia klasikinės skulptūros tradicija, jos visos – manierizmui būdingais pasisukusiais kūnais.

*Gonzagų šeima pagerbia
Švenčiausiąją Trejybę,
1604–1605 m.,
aliejus ant drobės,
381 × 477 cm,
Kunigaikščio rūmai,
Mantuja, Italija*

Vinčensas I Gonzaga užsakė didžiulį triptiką Mantujos jėzuitų bažnyčiai. Ši dalis buvo smarkiai sugadinta per prancūzų apgultį Mantujoje XIX amžiaus pradžioje. Kelios dalys buvo išpjautos, taip pat – ir kelių šeimos narių galvos. Paveiksle vaizduojamas Vinčensas su savo žmona Eleonora, jo tėvai Guljemas Gonzaga ir Eleonora Austrė, keli jų vaikai ir alebardininkai. Vienas iš jų yra Rubenso autportretas.

*Apipjaustymas, 1605 m.,
aliejus ant drobės,
400 × 225 cm,
Šv. Ambraziejaus ir Andriaus
bažnyčia, Genuja, Italija*

Šį paveikslą, kurį Rubensas sukūrė gyvendamas Romoje, užsakė Marčelas Palavičinis (Marcello Palavicino), Nikolo brolis. Čia Kūdikėlis Jėzus teatrališkai vaizduojamas žydiškų apipjaustymo apeigų centre. Matyti didelė Mantujos dvaro paveikslų įtaka: šviesa bei pakeista perspektyva išryškina dramatišką akimirką ir primena Tintoreto paveikslus, o pavaizduotos empatiškos emocijos – išimtinai tik Rubenso vaizduotė.

Julijus Cezaris, apie 1625 m.,
aliejus ant ąžuolinės plokštės,
33 × 26,6 cm,
privati kolekcija

Šis Rubenso nutapytas senovės Romos imperatoriaus portretas turbūt turėjo būti vienas iš dvylikos pirmųjų romėnų imperatorių ciklo. Tai buvo gana paplitusi tema nuo Antikos laikų. Čia Rubensas

pavaizdavo Cezarį su šarvais ir laurų vainiku, raudonu apsiaustu, gaubiančiu kaklą ir susegtu auksiniu papuošalu. Griežtas žvilgsnis – grėsmingo valdovo simbolis. Nėra žinoma, kas užsakė šių imperatorių portretus, o gal Rubensas juos tapė savo iniciatyva, norėdamas padovanoti draugui. Kad ir kaip būtų, tai asmeniškias ir unikalus atvaizdas.

Šv. Pranciškaus Pauliečio stebuklai,
apie 1627–1628 m.,
aliejus ant plokštės,
97,5 × 77,2 cm,
Dž. P. Gečio muziejus,
Los Andželas, JAV

Apsuptas dieviškosios šviesos, šv. Pranciškus Paulietis kyla į orą, o jo veide atsispindi ryšys su Dievu. Šv. Pranciškus, garsėjęs stebuklingomis gydymo galiomis, buvo pakviestas į Prancūziją pas pasiligojusį karalių Liudviką XI, kuris čia pavaizduotas su visa karališkąja svita. Priekiniame plane žmonės laiko išprotėjusį vyrą bei moterį, tąsoma konvulsijų, ir laukia, kol jie bus išgydyti, o šalia atgyja negyvėlis – drobulė simboliškai pakeliama jam nuo veido.

Nekaltasis prasidėjimas,
1628–1629 m., aliejus ant
drobės, 198 × 135 cm,
Nacionalinis Prado muziejus,
Madridas, Ispanija

Apsirengusi raudona tunika, mėlynu apsiaustu ir žvaigždžių vainiku, Mergelė Marija koja traukia žaltį, nešanti nuodėmės vaisių. Du angelai, laikantys palmių šakeles ir lauro lapų vainiką, yra klasikiniai simboliai, dažnai siejami su Marija. Paveiksle išvelgiama dar viena antikos nuoroda – Rubensas Marijos figūrą parėmė klasikine skulptūra. Dailininkas drobę nutapė Leganeso markizui, kuris darbą atidavė Pilypui IV. Kūrinyje atsiskleidžia brandus Rubenso stilius, vienijantis baroko dinamiškumą ir tobulą grožį.

Soste sėdinti Madona su kūdikiu, apsupta šventųjų,
apie 1627–1628 m., aliejus ant drobės, 564 × 401 cm,
Valstybinė paveikslų galerija,
Berlynas, Vokietija

Šis dinamiškas aliejinis eskizas, skirtas Antverpeno Šv. Augustino bažnyčios pagrindinio altoriaus paveikslui, rodo, kad Rubensas – pačioje kūrybinėje viršūnėje. Mergelė Marija sėdi ant aukšto pjedestalo, o Jėzus žaidžia su juos supančiais angelais. Priekiniame plane – daugybė šventųjų, įskaitant šv. Sebastijoną, šv. Grigalių ir šv. Pranciškų. Šiuolaikiniai žiūrovai gali atpažinti *sacra conversazione* žanrą – italų renesanso išradimą.